

MAART 1989

nr 23

Stop kontak^tt

Redactioneel.

Tot onze spijt heeft het erg lang geduurd totdat de volgende Stopkontrakt verscheen. Een belangrijke oorzaak hiervan was gebrek aan tijd van de redactieleden en de verlegging van prioriteiten door Aktie Strohalm. Strohalm geeft nu maandelijks de Knipkrant Milieu uit. Dit is een blad op formaat A3 met artikelen op een breder gebied dan milieu alleen. Ook de maatschappelijke kant met hun verbanden naar derde wereld, economie en vredesvraagstukken komen hier aan de orde. De artikelen hebben standaard afmetingen en kunnen door plaatselijke groepen overgenomen worden in een plaatselijk te verspreiden blaadje. Strohalm hoopt hiermee te stimuleren dat plaatselijke groepen zelf regel-

matig een blaadje gaan maken om het contact met de achterban te intensiveren. Wereldwinkelgroepen, vredesgroepen en plaatselijke milieugroepen evenals enkele afdelingen van politieke groeperingen hebben enthousiast gereageerd.

Hoewel kernenergie niet in elk nummer van de knipkrant aan bod zal komen, blijven wij aan dit onderwerp aandacht schenken. Wel werken de meeste mensen van Stopkontrakt aan de Knipkrant Milieu mee. De konsekwentie is dan ook dat Stopkontrakt met dit nummer haar einde zal beleven.

Het afgelopen jaar heeft Strohalm veel moeite gedaan voor een massale verspreiding van het boekje "Straling, mag het ietsje meer zijn?" van Els de

Groen. Er zijn inmiddels bijna 40.000 exemplaren van verspreid. Waarschijnlijk kent je als Stopkontrakt lezer/es dit boekje al, maar voor het geval dat het je aandacht is ontgaan zenden we het hierbij als afscheidsgeschenk van Stopkontrakt toe.

U kunt door overmaking van f20.- nog drie exemplaren ontvangen. In dit nummer staat ook nog enige informatie over de door Strohalm geïnitieerde Stralingsaktie die naar aanleiding van dit boekje ontketend is.

Tenslotte kunt U zich abonneren op de Knipkrant Milieu door f17,50 over te maken op giro 355925 t.n.v. Aktie Strohalm te Utrecht.

Collectie Stichting Laka

www.laka.org
Gedigitaliseerd 2014

Amerika wordt wakker ?

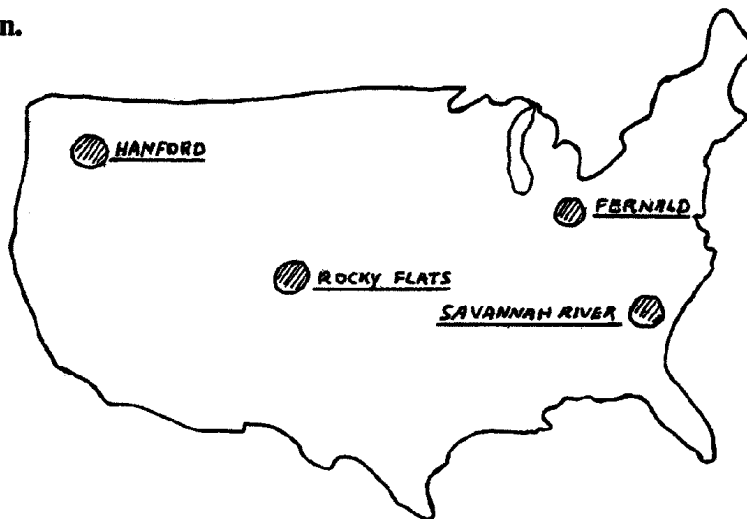
Onlangs verschenen in de Volkskrant twee artikelen over de vervuiling en de gevaren van de kernwapenindustrie. Langzaam wordt er meer bekend over mankementen bij installaties. Langzaam worden er installaties buiten werking gezet. Langzaam worden de verantwoordelijken wakker geschud. Tevens lijkt het alsof de Verenigde Staten hiermee ook in een bestaande nucleaire nachtmerrie terecht komen.

Een verslag van de eerder verschenen artikelen.

In de afgelopen tijd zijn er belangrijke onthullingen geweest in de Amerikaanse kernwapenindustrie. Dit heeft geleid tot de sluiting van kernwapenfabrieken. Er is nu onderkent dat een groot aantal zwakke plekken over het hoofd is gezien. Zwakke plekken betreffende de beveiliging van de omgeving tegen straling. De vraag die hierbij direkt op komt dagen is, wat dit alles heeft betekend voor de mensen die in de fabrieken werkten en voor de omwonenden. Deze bezorgdheid kwam naar voren rond een fabriek in Fernald in de staat Ohio. In deze fabriek worden reaktor elementen van verrijkt uranium gemaakt. de werknemers zijn daar in staking gegaan voor meer loon en veiliger werkomstandigheden.

Proces

De omwonenden spanden een proces aan tegen de onderneming die de fabriek exploiteert. Tijdens het proces heeft het ministerie van energie zaken documenten vrijgegeven waaruit blijkt dat door bedrijven opzettelijk radioactief materiaal is geloosd met medeweten van de overheid. Door lekkages in het opgeslagen afval is het grondwater sterk verontreinigd. Tevens is er door regelmatige defekten in de filters van de schoorstenen veel uraniumstof in de omgeving terecht gekomen. Senator John Glenn van Ohio deed de uitspraak: " We zijn bezig onze eigen mensen te vergifigen in naam van de nationale veiligheid". Trieste voorbeelden zijn de gevolgen van de fabriek voor de mensen in de omgeving. Een vierjarige jongen kwam in aanraking met straling. Een been van hem moest daarom worden geamputeerd. Zijn broer van tien jaar blijkt leukemie te hebben. Dat het bij deze fabriek niet gaat om kleine hoeveelheden blijkt uit de volgende cijfers. In de afgelopen 35 jaar is meer dan

230 ton radioactief materiaal in de lucht of in het water terecht gekomen. Verder is 337 ton uranium hexafluoride gewoon zoek.

Ongelukken

Een plutoniumfabriek in Rocky Flats in de staat Colorado is in oktober stilgelegd. In deze fabriek zijn reeds tientallen branden geweest waarbij ook soms plutoniumstof vrij kwam. De opslag van afval vormt hier een groot probleem. De fabriek geldt als de gevaarlijkste stortplaats van de Verenigde Staten.

In het Savannah River complex in de staat South Carolina zijn alle drie de reaktoren waarin Tritium wordt vervaardigd om veiligheidsredenen gesloten. het grondwater is aldaar sterk verontreinigd door het verkeerd begraven van de vele vaten met hoogradioactieve vloeistoffen.

Hanford

Al eerder in januari 1987 sloot het ministerie uit veiligheidsoverwegingen de grootste plutoniumreactor in Hanford in de staat Washington. In dit complex werd nog de plutonium gemaakt voor de kernbommen voor Nagasaki. Evenals in Fernald zijn het ook hier in Hanford de omwonenden die met de vreselijke gevolgen zitten opgezadeld. Met name de

vierkante mijl rond de fabriek geven de ernst aan. Van de 108 oorspronkelijke bewoners is bij 24 mensen vroegtijdig kanker gekonstateerd of zijn er reeds aan overleden. Zeven kinderen werden hier gehandicapt geboren. Het meest schrijnende bij dit alles is nog wel dat deze vervuilingen en lozingen bij de overheid bekend waren zonder dat ze de omwonenden daarover inlichtten. Ze werden simpelweg gebruikt als proefdieren.

Topje van ijsberg

Langzaam beginnen de gevaren door te dringen tot de verantwoordelijken in de Verenigde Staten. Gevreesd moet echter worden dat het nog maar om een topje van de ijsberg gaat van de gevaren die zich in de praktijk openbaren.

Langzaam begint ook door te dringen dat naast alle gezondheidsgevolgen voor de betrokken werknemers en omwonenden het ook gevolgen heeft voor de kernwapenindustrie. De Algemene Rekenkamer en het ministerie van energie zaken raadden het schoonmaken, het vernieuwen en het op een milieubewuste manier in gebruik houden van de kernwapenindustrie op meer dan 170 miljard dollar. Helaas geldt voor het reageren op de gevaren van de kernwapenindustrie in de Verenigde Staten dat het langzaam, veel te langzaam gaat.

Atoomstroom in Nederland.

In Nederland wordt 5 procent van de elektriciteit via kerncentrales opgewekt. Vergelijken met de ons omringende landen is dat nog maar vrij weinig. In Frankrijk wordt 65 procent van de elektriciteit door kernenergie geleverd, in België 70 %, in West-Duitsland 25 %.

De Nederlandse regering kwam in 1985 met de plannen om 2 of 3 nieuwe kerncentrales te bouwen. Gelukkig gooide de ramp in Tsjernobyl roet in het eten en werden de plannen voorlopig in de ijskast gezet. Ook in de omliggende landen wordt de uitbreiding van het kernenergiepark wat minder doortastend aangepakt. In een aantal landen wordt al helemaal niet meer aan uitbreiding van kernenergie gedacht. Denemarken, Ierland en Oostenrijk hadden kernenergie al eerder afgezworen. Zweden en Italië zullen geen nieuwe kerncentrales bouwen. In Spanje en Duitsland is de discussie opnieuw opgelaaid na de ramp in Tsjernobyl. Toch gaan we naar een grenzeloos Europa en hoe zal dan de energievoorziening worden geregeld?

Import

Verscheidene kamerfrakties hebben in Nederland al uitspraken gedaan over eventuele import van atoomstroom uit Frankrijk en België. Ook de PVDA, die tegen de bouw van nieuwe kerncentrales is, heeft geen bezwaar tegen het importeren van atoomstroom. België en Frankrijk hebben al lang een fikse overcapaciteit aan elektrisch vermogen en zij exporteren al een deel van hun atoomstroom. Alle landen van Europa zijn via koppelnetten met elkaar verbonden. Dit geeft echter nog geen onbeperkte mogelijkheden. Het wil bijvoorbeeld nog niet zeggen dat Frankrijk geheel Duitsland van elektriciteit zou kunnen voorzien,

alleen al gezien de transport verliezen over grote afstanden.

Weerstand

Dat wij in Nederland relatief weinig kerncentrales hebben komt voor een groot deel door de grote weerstand die veel mensen altijd tegen kernenergie gehad hebben. Nog steeds blijkt 85% van de Nederlanders niets te zien in de bouw van nieuwe kerncentrales. Grote

demonstraties tegen kernenergie waren in de 70er jaren een regelmatig terugkerend verschijnsel. Rond 1980 heerste er in veel kringen het gevoel dat een grote demonstratie weinig effect had op de beslissingen die de overheid inzake kernenergie nam. Er werd gezocht naar andere mogelijkheden om de verontrusting tot uiting te brengen. Men ging in 1980 over tot een grote blokkade actie van de kerncentrale in Dodewaard. In hetzelfde

DAG MEVROUW IK KOM DE MEETER OPNEMEN . . .

jaar startten noordelijke groepen en Aktie Strohhalm de atoomstroomaktie. Het behelste het moeilijk betalen van de elektriciteitsrekening. Reden hiervoor was dat iedere Nederlander via deze rekening automatisch mee betaalde aan de Dodewaard centrale.

Terugblik

Nog even een terugblik op de atoomstroomaktie, zoals die tussen 1980 en 1985 gevoerd werd. De aktie werd gestart onder de naam "giroblauw aktie". Dit was het met een eigen girokaart in twee termijnen betalen van de elektriciteitsrekening. De Alarmgroep Anti-atoom Plannen (AAP) in Groningen en Drenthe begonnen toen ook met een dergelijke aktie. Omdat het Elektriciteitsbedrijf Groningen Drenthe (EGD) zich tegen de opslag van kernafval in de zoutkoepels had uitgesproken, viel te verwachten dat zij zich ook wel tegen verdere toepassing van

kernenergie zouden uitspreken. Toch ging het niet zover dat ze hun aandeel in Dodewaard terugtrokken. In het begin van de aktie sloeg het plan om de elektriciteitsbedrijven onder druk te zetten door moeilijk te betalen, geweldig aan. In het hele land ontstonden plaatselijke groepen die de bevolking via pamfletten opriep aan de aktie mee te doen. In 1981 kreeg de aktie een nieuwe impuls toen het echtpaar Kuiper in Friesland ging weigeren het voor Dodewaard bestemde aandeel in de elektriciteitsrekening te betalen. Toen zij van het elektriciteitsnet werden afgesloten, spanden zij een kort geding aan. Het resultaat was dat zij weer aangesloten moesten worden en dat het Dodewaard aandeel zolang in een apart fonds moest worden gestort. Meer en meer groepen gingen daarna ook over tot het weigeren van de Dodewaard gulden. Hierdoor werden meer mensen afgesloten en werden er

korte gedingen aangespannen. Hoe langer de aktie liep, hoe moeilijker het werd om nieuwe impulsen aan de aktie te geven. De aktie ging verwateren en alleen de doorzetters deden nog mee. In 1985 werd nog een laatste poging gedaan een nieuwe opzet voor de atoomstroomaktie te doen. Er zouden kursussen komen voor afgesloten volhouders, zoals dat ook voor de milieubelasting weigeraars had plaatsgevonden. Op het pinksterkamp van de anti-kernenergiebeweging werd de nieuwe opzet aangekondigd, maar werd door de beweging niet opgepakt. Aktie Strohhalm heeft daarna de aktie niet verder meer gepropageerd en alleen nog enige begeleiding gegeven aan nog aktieve groepen. Wel is er in 1987 het boekje "wikken en wegen" verschenen, wat een evaluatie bevat van 6 jaar atoomstroomaktie.

Woody Allen

STRALINGSNORMEN TE SOEPEL

Van het ministerie van VROM heeft TNO de opdracht gekregen de gevolgen van lage doses radioactieve straling op organisch weefsel te onderzoeken. TNO draagt in maart officieel haar rapport over aan het ministerie van VROM waarin de resultaten staan van haar stralingsonderzoek. Hieruit blijkt dat de stralingsnormen in Nederland zeker 5X te soepel zijn indien van gezondheidsredenen wordt uitgegaan i.p.v. economische motieven. Die mening was de heer G. Nooteboom reeds toegedaan ten tijde van zijn deelname

aan de gezondheidsraad. Dit is tevens de reden dat hij uit alle adviescommissies is geknikkerd. De waarheid mag immers niet verkondigd worden. De TNO gegevens (wetenschappelijke resultaten) corresponderen met die van buitenlandse onderzoeksinstituten. In Nederland zijn de meer recentere wetenschappelijke gegevens (zoals die nu naar voren komen in het TNO rapport) nog niet meegenomen in de totstandkoming van de stralingswetgeving in april 1987. Zo zijn ook de zogenaamde puntbronnen gedeel-

telijk buiten beschouwing gelaten. Dit betekent dat nu een groep gebruikers van radioactief materiaal niet middels beschrijvende wetgeving beschermd is. Over deze aktuele ontdekking is de regering haar antwoord aan enkele tweede-kamerleden nog verschuldigd. Het gesjoemel met de stralingsnormen krijgt dus waarschijnlijk nog een staartje. Als de wettelijke voorschriften voor stralingsbescherming correct zouden worden toegepast zou al helemaal duidelijk worden dat kernenergie onbetaalbaar is en blijft.

GEEN BROEIKAS, MAAR DUBBEL GLAS

Door een aantal gunstige eigenschappen is van de planeten in het zonnestelsel de aarde nog het meest geschikt voor de daarbij passende vormen van leven. De atmosfeer heeft een leefbare samenstelling, en een temperatuur die schommelt tussen tropisch warm en siberisch koud. De laatste eeuw wordt de atmosfeer echter danig verpest door de mens. Door de toename van kooldioxide en koolwaterstoffen in de lucht wordt de wereld nu te goed geïsoleerd, en het evenwicht tussen verwarming (met zonne-energie) en afkoeling (door uitstralende warmte) raakt uit balans.

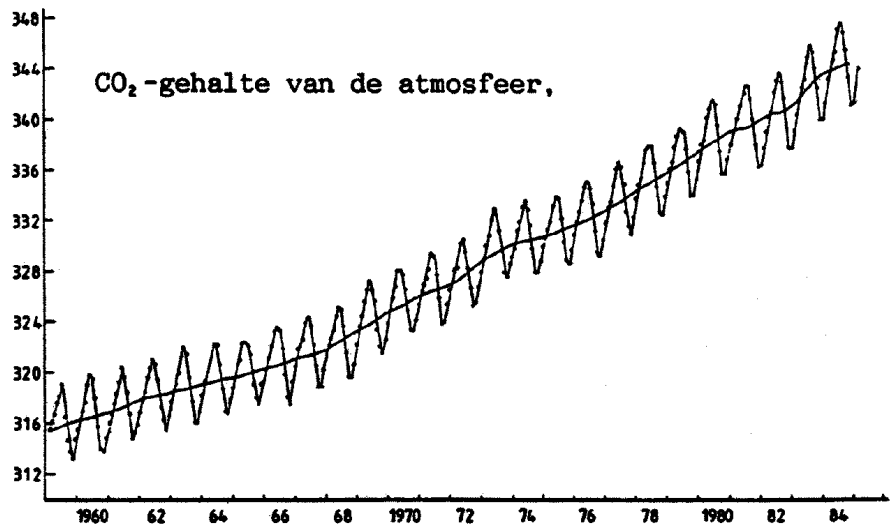
De atmosfeer werkt nu als een broeikas, zodat de temperatuur enkele graden stijgt. Zoals de broeikassen van de glastuinbouw de kweek van zuidvruchten in het noorden mogelijk maken, worden nu over de hele wereld de landbouwgebieden verschoven. De huidige verdeling van voedsel over de wereld is toch al niet ideaal, maar het wordt nu ook onzeker in welke landen op de wereld nog verbetering kan optreden, en in welke gebieden de voedselvoorziening echt onmogelijk wordt.

Een ander gevolg is, dat door de alom stijgende temperatuur het water in de wereldzeen in volume uitzet, zodat de zeespiegel stijgt. Door de hogere temperatuur zal meer smeltwater vrijkomen van de gletsjers in de gebergten en op Groenland. Als de zee te vol raakt is in de lage landen Leiden in last.

Uit evenwicht

Als het goed is bestaat er op aarde een globaal evenwicht, waarbij de hoeveelheid koolstof die in de atmosfeer erbij komt steeds gelijk is aan de hoeveelheid die uit de atmosfeer verdwijnt.

Er komt nu echter te veel kooldioxide in de atmosfeer. De oorzaak daarvan is dat door de industriële ontwikkeling steeds meer fossiele brandstof wordt gebruikt voor de energievoorziening. Fossiele, dat is "begraven" brandstof bestaat uit de stoffelijke resten van planten en dieren uit het geologische verleden. In het karboontijdperk, zo'n

250 miljoen jaar geleden, groeiden tropische wouden in landstreken die nu een gematigd klimaat hebben. Die oerbossen stierven af, en het dode hout werd in latere perioden door nieuwe aardlagen overdekt. In de ondergrond werden de plantenresten op de lange duur samengeperst en warm gehouden. Als gevolg daarvan werd het koolstofgehalte sterk gekoncentreerd. Door dit "inkolen" ontstonden kolen en aardgas, die nu zo geschikt zijn als brandstof.

Voor het ontstaan van aardolie uit de resten van grote aantallen oceaانبewonertjes geldt een zelfde verhaal.

Brandstof verbruik

In sommige gebieden op de wereld zijn in de ondergrond zoveel organische restanten opgespaard, dat nu de winning ervan in kolenmijnen of met gas- en olieboringen rendabel is. Er wordt op de wereld steeds meer energie gebruikt, waarvan ongeveer 85 % uit fossiele brandstoffen wordt gehaald. In de tijd van een eeuw is een

fors gedeelte gebruikt van de voorraad koolstoffen die in de miljoenen eeuwen daarvoor geleidelijk was opgespaard. Bij de verbranding van kolen, gas en olie wordt de koolstof omgezet in kooldioxide-gas, en dat komt allemaal in de atmosfeer terecht.

Maar de in deze geologisch gezien korte tijd extra aan de atmosfeer toegevoegde hoeveelheid koolstof kan niet zo snel weer opnieuw worden vastgelegd in de planten-begroeiing. De koolstof-kringloop is dus verstoord. Er zit nu al 20 % te veel kooldioxide-gas in de atmosfeer, en de aarde wordt al meetbaar warmer.

Diskussie

Het broeikasprobleem is al jaren bekend, maar pas nu zijn alle geleerden het eens dat er snel wat moet gebeuren om nog verdere verstoring van het natuurlijk evenwicht te voorkomen. Over de vraag hoe dat het beste kan, verschillen de meningen.

Er zijn ook mensen die vinden dat er opnieuw "eerlijk" moet worden gedis-

kussieerd over het gebruik van kernenergie i.p.v. kolen bij de elektriciteitsproductie. Maar als ze zelf eens eerlijk zijn zullen ze moeten toegeven dat dit een beperking is van de discussie.

Er is dan immers geen sprake van het omlaagbrengen van het energiegebruik, maar alleen van het onverminderd doorgaan met de energieproductie met een iets gewijzigd brandstofpakket.

Stroomleveranciers willen stroom leveren. Ze praten dus alleen over elektriciteit, en dat is maar een deel van de energievoorziening. Van die elektriciteit kan maar een deel worden geproduceerd met kernenergie, en dat deel zal niet snel kunnen worden vergroot.

Maar intussen gaat de kolenstook onverminderd door.

Bovendien, als je fossiele brandstoffen vervangt door fossiele splijtstoffen, dan ruil je het milieuprobleem van kooldioxide voor het onoplosbare milieuprobleem van het kernafval. Een sinistere keuze, als je beide problemen ook kunt voorkomen.

Besparing

Om het probleem bij de wortel aan te pakken moet het hoge energiegebruik omlaag worden gebracht.

De bekende energiebesparings-adviseur Amory Lovins was onlangs in Nederland, met in zijn koffer de nieuwste energiezuinige lampen en

monsters van optimaal dubbel glas. Hij houdt over de hele wereld lezingen over de vele mogelijkheden voor besparing op elektriciteit, en op energiegebruik in het algemeen.

Gevraagd over de uitbreiding van de toepassing van kernenergie in Nederland, zei Lovins dat hij erop vertrouwt dat Nederlanders genoeg verstand hebben van handel. Investeren in een zuiniger energiegebruik is volgens hem zeker 10 keer goedkoper dan import van Franse atoomstroom via het Europese elektriciteitsnet. Het geeft tevens minder milieuproblemen, want als elektriciteitscentrales minder stroom hoeven te produceren krijg je minder kernafval en minder kooldioxide.

Nieuws dat bekend moet zijn.

"VAM - IJSSELMIJ"

In het kwartaalbericht van de Vuilafvoer Maatschappij VAM wordt melding gemaakt van een energieproject met het energiebedrijf IJsselrij.

In dit gezamenlijke project in Wijster zal circa 720.000 ton huishoudelijk afval worden verwerkt. De vuilverbranding gekombineerd met elektriciteitsopwekking staat hierbij centraal. Hiermee past dit project goed binnen de beleidsuitgangspunten van de Electriciteitswet 1988. Deze wet ligt momenteel in de Tweede Kamer ter goedkeuring. In deze wet wordt aandacht gevraagd voor kleinschalige decentrale elektriciteitsproductie.

Men verwacht dat het project 250 MegaWatt gaat opleveren.

DUBBELE FOUT IN BIBLIS

De 14 jaar oude reaktor Biblis A bij Frankfurt is even stilgelegd om wat noodzakelijke verbeteringen uit te voeren na een ongeval. Een waarschuwinglampje brandde al 15 uur voordat eindelijk iemand merkte dat er een klep open stond. Omdat de reaktor-

operators bezig waren met het opstarten van de reaktor voelden ze niets voor een noodstop. Dus werd eerst geprobeerd de klep te sluiten door wat druk van de ketel te halen. Daarbij kwam een kleine hoeveelheid radioactieve stoom uit de reaktor-omhulking naar buiten. Pas nadat bleek dat de klep toch niet dicht wilde werd de reaktor gestopt.

Het was het begin van het gevreesde "ongeval met koelmiddel-verlies". Het liep nog goed af, maar als er bij zo'n ongeval nog iets technisch of menselijk fout gaat is smelten van de splijtstofkern niet uitgesloten.

LEK IN DE DOOPPOT

Het ongeluk in Biblis gebeurde al in december 1987.

(On-)verantwoordelijke autoriteiten hebben het voorval een jaar geheim gehouden uit angst voor een oplaaiende publieke discussie. Het viel namelijk net samen met het bekend worden van het Transnuklear-schandaal met het atoomafval.

Toen de publieke opinie werd opge-

schrikt door de ramp in Tsjernobyl heeft bondskanselier Kohl z'n milieuminister Topfer haastig omgedoopt in "minister voor milieu en reaktor-veiligheid". Maar die minister hoorde pas na vier maanden bij toeval wat er in Biblis was gebeurd. En nu, pas na een jaar, werd de Duitse bevolking geïnformeerd n.a.v. een publikatie in een Amerikaans tijdschrift.

HAMM OP EEN LAAG PITJE

Nu niemand meer kan ontkennen dat kerncentrales gevaarlijk zijn, maakt de kernenergie-lobby propaganda voor nieuwe reaktortypen, die ook zonder noodvoorzieningen veilig zouden zijn. Maar het enige kommersiële prototype dat al bestaat, de thorium hoge temperatuur reaktor (THTR) in het Duitse Hamm, wordt nu al geplaatst door technische en economische problemen. Eind september 1988 is de centrale stilgelegd na een technisch mankement dat nog steeds niet is opgehelderd. De reaktor was aan het proefdraaien en had nog geen definitieve vergunning.